

Ανθρώπινα δικαιώματα

Τα ανθρώπινα δικαιώματα:

Ορισμός

είναι τα καταγεγραμμένα και κοινώς αποδεκτά φυσικά δίκαια του ανθρώπου, οι κατακτηθείσες στην πορεία του ανθρωπίνου γένους ατομικές, πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες.

Είναι τα δικαιώματα που έχει ο άνθρωπος μόνο και μόνο επειδή είναι άνθρωπος.

- πηγάζουν από τη φυσική υπόσταση του ανθρώπου
- συνιστούν το ουσιωδέστερο συστατικό των αρχών του ανθρωπισμού
- οριοθετούν τις υποχρεώσεις των ισχυρών έναντι των ασθενέστερων σε ένα παγκόσμιο πλαίσιο νομιμότητας
- αποτελούν τη βάση του ανθρωπίνου πολιτισμού

Είναι προϊόν των κοινωνικών αγώνων του ανθρώπου για μια αξιοπρεπή ζωή χωρίς φόβο και στέρηση και έχουν ως στόχο την επιβολή των αντίστοιχων υποχρεώσεων στους ισχυρούς. Υπήρξαν και είναι αποτέλεσμα των διαρκών διεκδικήσεων του ανθρώπου μέσα από τις μεγάλες εξεγέρσεις και τις ειρηνικές επαναστάσεις για μια ανθρωπινή ζωή.

Σύμφωνα με την Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ (1948) στα ανθρώπινα δικαιώματα περιλαμβάνονται:

Ποια είναι

- ζωή
- ελευθερία
- τιμή και αξιοπρέπεια

- καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.
- απαγόρευση δουλείας
- απαγόρευση βασανιστηρίων
- ισονομία
- προστασία από αυθαιρετη σύλληψη, κράτηση ή εξορία
- δικαίωμα για δίκαιη δίκη
- τεκμήριο της αθωότητας (κάθε κατηγορούμενος είναι αθώος μέχρι να αποδειχτεί η ενοχή του)
- ποινή δίκαιη
- δικαίωμα της ιδιωτικότητας και του απαραβίαστου του οικογενειακού ασύλου
- ελευθερία μετακίνησης
- δικαίωμα του ασύλου
- δικαίωμα της ιθαγένειας
- δικαίωμα του γάμου (ελεύθερη και συναινετική σχέση) - ίσα δικαιώματα των δύο συζύγων στο πλαίσιο της έγγαμης σχέσης τους
- προστασία του θεσμού της οικογένειας από το Κράτος
- δικαίωμα ιδιοκτησίας
- ελευθερία σκέψης, έκφρασης
- ανεξίθρησσία
- του «συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι»
- του «εκλέγειν κι εκλέγεσθαι»

- η κρατική εξουσία να πηγάζει από τη λαϊκή θέληση – δημοκρατία
- προστασία ατομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων από το Κράτος
- δικαίωμα στην εργασία – δικαίωμα στην ίδρυση και συμμετοχή σε εργατικά συνδικάτα
- δικαίωμα στην ανάπαυση και τον ελεύθερο χρόνο
- εξασφάλιση ικανοποιητικού βιοτικού επιπέδου:
 - υγεία
 - ευημερία
 - ρουχισμός
 - τροφή
 - κατοικία
 - ιατρική περίθαλψη
 - κοινωνικές υπηρεσίες (κοινωνική ασφάλιση)
- προστασία μητρότητας και παιδικής ηλικίας
- δικαίωμα στην εκπαίδευση (δωρεάν εκπαίδευση, τουλάχιστον στη στοιχειώδη βαθμίδα)
- δικαίωμα συμμετοχής στην πνευματική ζωή της κοινότητας, τις Τέχνες και τις Επιστήμες
- προστασία πνευματικών δικαιωμάτων

Διάκριση δικαιωμάτων

1η γενιά: ατομικά και πολιτικά

Είναι απόρροια του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης, καθορίζουν την προστασία του ατόμου-πολίτη και περιορίζουν την εξουσία των ισχυρών και του κράτους (π.χ. το δικαίωμα στη ζωή, ελευθερία, ισότητα, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι).

2η γενιά: οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά

Είναι αποτέλεσμα των μεγάλων κοινωνικών επαναστάσεων του εικοστού αιώνα και αντίβαρο στην ανθρωπινή εκμετάλλευση που συντελέστηκε με τη βιομηχανική επανάσταση, προστατεύουν τον άνθρωπο από τη στέρηση και καθορίζουν ένα κράτος πρόνοιας και δικαίου απέναντι σε κάθε κοινωνική ομάδα (π.χ. το δικαίωμα στην παιδεία, την εργασία, η εξασφάλιση ενός επαρκούς βιοτικού επιπέδου).

3η γενιά: τα δικαιώματα στο ανθρώπινο περιβάλλον

Ρυθμίζουν τα δικαιώματα του ανθρώπου μέσα από την προσφάτως διαμορφωθείσα πραγματικότητα της παγκοσμιοποίησης, της τεχνολογικής εξέλιξης, της βιοϊατρικής και των νέων θεσμών και αναγκών για περαιτέρω προστασία του ανθρώπου μπροστά στις νέες εξελίξεις.

Όλα αυτά τα δικαιώματα αποτελούν τον πυρήνα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948), τον καταστατικό χάρτη του Ο.Η.Ε., και προστατεύονται από τους διεθνείς οργανισμούς και τις αντίστοιχες νομοθεσίες και συντάγματα των χωρών - μελών του.

Σημασία δικαιωμάτων

- Εξασφαλίζουν την ευημερία και την ευτυχία καθώς και την ανθρωπινή αξιοπρέπεια.
- Είναι παγκόσμια και αδιαίρετα. Όλοι οι άνθρωποι θα πρέπει να απολαμβάνουν όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα, οποιαδήποτε στιγμή, σε οποιαδήποτε γωνιά της γης και κανένα δικαίωμα δε θεωρείται σημαντικότερο από κάποιο άλλο. Με αυτόν τον

τρόπο, διαμορφώνεται ένα διεθνές πλαίσιο προστασίας και σεβασμού του ανθρώπου με μοναδικό κριτήριο την ανθρωπινή ιδιότητά του.

- Μέσω του Ο.Η.Ε. τα ανθρώπινα δικαιώματα κατοχυρώνονται ως παγκόσμια αξία, η προστασία τους ανατίθεται στη διεθνή κοινότητα, στην οποία λογοδοτούν όλα τα κράτη, και παύουν να αποτελούν εσωτερική υπόθεση κάθε κράτους και κάθε κυβέρνησης. Παράλληλα, ο Ο.Η.Ε. αναγορεύεται

παγκόσμιος θεσμικός προστάτης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η Οικουμενική Διακήρυξη καθίσταται «μήτρα» για την κυοφορία του διεθνούς νομοθετικού πλέγματος, από όπου πηγάζουν όλα τα συντάγματα και οι νομοθεσίες.

- Θεμελιώνουν την ελευθερία, τη δικαιοσύνη, την ισότητα και την ειρήνη σε παγκόσμιο επίπεδο και, γενικότερα, προάγουν τον πολιτισμό.
- Διασφαλίζουν την έννομη τάξη, προασπίζουν την κοινωνική ευρυθμία και προσφέρουν αίσθημα ασφάλειας και υγιές κίνητρο στους πολίτες του κόσμου για πρόοδο και πολιτισμό.
- Κατοχυρώνουν το σεβασμό για κάθε ανθρώπινο πλάσμα και καταπολεμούν τις διακρίσεις, την ανισότητα, την αναξιοκρατία, το φόβο και τη στέρηση.
- Λυτρώνουν τον κόσμο από τον τρόμο, την αθλιότητα και τη βαρβαρότητα και δημιουργούν ένα διεθνές καθεστώς δικαίου.

Φαινόμενα καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων

- Η απαξίωση της ανθρώπινης ζωής
 - θύματα από εμφύλιες συρράξεις και πολέμους,
 - η θανατική ποινή,
 - οι εξωδικαστικές εκτελέσεις,
 - οι γενοκτονίες και οι εθνοκαθάρσεις,
 - η παιδική θνησιμότητα,
 - οι θάνατοι από πείνα,
 - η έλλειψη πόσιμου νερού ή ασθένειες στον Τρίτο Κόσμο
- Η στέρηση βασικών δικαιωμάτων από ομάδες πληθυσμού και ο κοινωνικός αποκλεισμός τους. Εξαιτίας της άνισης κατανομής του χρήματος, της ελλιπούς μόρφωσης και της απουσίας κρατικών δικτύων υποστήριξης, υπάρχει μερίδα του πληθυσμού που είναι κοινωνικά αποκλεισμένη, αφού στερείται τα βασικά αγαθά - ανάπηροι, αποφυλακισμένοι, τοξικομανείς, φυλετικές ή θρησκευτικές μειονότητες, μακροχρόνια άνεργοι.
 - Οι διακρίσεις εις βάρος ατόμων για τις πεποιθήσεις τους, την εθνική τους προέλευση, τη γλώσσα, τη θρησκεία τους, το χρώμα τους ή το φύλο τους (κοινωνικός ρατσισμός, υποβαθμισμένη θέση της γυναίκας, περιθωριοποίηση μειονοτήτων).
 - Οι πρόσφυγες, οι οικονομικοί μετανάστες και η άθλια περιπλάνησή τους σε όλο τον πλανήτη. Υφίστανται οικονομική εκμετάλλευση, βιώνουν την καχυποψία και την περιθωριοποίηση από τους ντόπιους, ζουν σε άσχημες συνθήκες, υφίστανται θρησκευτική καταπίεση, έχουν ελάχιστες εκπαιδευτικές ευκαιρίες.
 - Το χαμηλό βιοτικό επίπεδο, που διογκώνει τη φτώχεια και την πείνα (κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, τις οποίες οι οικονομικά ισχυρές χώρες εκμεταλλεύονται προωθώντας με κάθε μέσο τα προϊόντα τους στις αγορές τους και από την άλλη αγοράζοντας σε πολύ χαμηλές τιμές τα τρόφιμα και τις πρώτες ύλες που αυτές παράγουν). Οι χώρες αυτές συχνά κυβερνούνται από δικτατορικά καθεστάτα, πολλά από τα οποία είναι διεφθαρμένα. Και εκεί, όμως, όπου υπάρχουν δημοκρατικά καθεστάτα, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις στις οποίες η διαφθορά και τα σκάνδαλα των πολιτικών και η κακή διαχείριση των εθνικών πόρων -αλλά και των πόρων που έρχονται από το εξωτερικό- διαιωρίζουν τις πληγές τους.
 - Τα βασανιστήρια, η κακομεταχείριση, οι κρατήσεις και η φυλάκιση χωρίς δίκη ή με ανέντιμες δίκες, οι διώξεις αντιφρονούντων.
 - Η καταπάτηση και αφαίρεση πολιτικών και κοινωνικών ελευθεριών με διάφορα προσχήματα. Για παράδειγμα, η διογκούμενη βία και εγκληματικότητα προκαλεί φόβο και ανασφάλεια στους πολίτες που ανέχονται την περιστολή των δικαιωμάτων τους και αποδέχονται την αστυνόμευση, τις υπερεξουσίες των διωκτικών μηχανισμών, τις κάμερες παρακολούθησης ή ακόμη και νόμους που περιστέλλουν τα δικαιώματα.

- Η εργασιακή εκμετάλλευση, που οδηγεί σε σύγχρονες μορφές δουλείας.
- Η σεξουαλική εκμετάλλευση και η πορνεία.
- Η απάνθρωπη εκμετάλλευση των παιδιών (παιδική εργασία, παιδική πορνεία λόγω φτώχειας και απουσίας νομοθετικού πλαισίου προστασίας, στρατολόγηση παιδιών σε πολέμους).
- Η στέρηση του βασικού δικαιώματος του ανθρώπου να ζει σε ένα καθαρό φυσικό περιβάλλον (ως συνέπεια του οικολογικού αδιεξόδου από την κατασπατάληση των φυσικών πόρων, τις μεταλλαγμένες τροφές, εξαιτίας ποικίλων οικονομικών συμφερόντων).
- Η παραβίαση της ιδιωτικής ζωής. Με τη βοήθεια της τεχνολογίας, γίνονται προσβάσιμα σε τρίτους στοιχεία προσωπικά, όπως οι θρησκευτικές πεποιθήσεις, οι συναλλαγές, οι μετακινήσεις, η κατάσταση της υγείας και αποθηκεύονται σε βάσεις δεδομένων επιχειρήσεων, τραπεζών, αεροπορικών εταιρειών.
- Η προσβολή της προσωπικότητας τόσο των απλών ανθρώπων (εμπορευματοποίηση του ανθρώπινου πόνου, εκμετάλλευση μιας ανάγκης, του χαμηλού πνευματικού επιπέδου, της συμπλεγματικής συμπεριφοράς, της επιθυμίας για εφήμερη δημοσιότητα και αναγνωρισιμότητα- κυρίως μέσα από εκπομπές τύπου ριάλιτι) όσο και των δημοσίων ή «επώνυμων» προσώπων (διαπόμπευση υπολήψεων με σκοπό την τηλεθέαση).
- Η υπονόμευση της πνευματικής ελευθερίας από ελεγχόμενα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (κατευθυνόμενη και μονομερής ενημέρωση, που συντελεί στον αποπροσανατολισμό και χειραγώγηση της κοινής γνώμης).

Είναι ευνόητο πως οι παραβιάσεις αυτές αφορούν τόσο τον «πολιτισμένο» δυτικό κόσμο όσο και – σε μεγαλύτερο, βέβαια, βαθμό - τον αναπτυσσόμενο Τρίτο Κόσμο.

Αίτια καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων

- Η υποκριτική πολιτική των κρατών – ιδίως των ισχυρών – που «κίβντνται» για την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε κάποιες περιοχές και την ίδια στιγμή αδιαφορούν για άλλα εγκλήματα, επειδή έτσι επιτάσσουν τα πολιτικά τους συμφέροντα.
- Οι συγκρούσεις μεταξύ κρατών για πολιτικούς, οικονομικούς, φυλετικούς και θρησκευτικούς λόγους.
- Η επικράτηση ολοκληρωτικών καθεστώτων και αυταρχικών πολιτικών, που δε διστάζουν να χρησιμοποιήσουν κάθε μέσο για να διατηρηθούν στην εξουσία.
- Τα συμφέροντα των μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών που επιβάλλουν συγκεκριμένες πολιτικές ή ακόμη και καθεστώτα, προκειμένου να ικανοποιήσουν τα οικονομικά σχέδιά τους.
- Η προτεραιότητα που δίνουν πολλές κυβερνήσεις σε άλλες ιδεολογίες, όπως το κυρίαρχο θρησκευτικό «πιστεύω» ενός έθνους, το «εθνικό συμφέρον», οι τοπικές και πολιτιστικές παραδόσεις, απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα. Δεν είναι, μάλιστα, λίγες οι φωνές διανοουμένων που θεωρούν τα ανθρώπινα δικαιώματα έννοια ξενόφερτη, ισοπεδωτική και κατώτερη μπροστά στα υπέρτερα «ερέα και όσια της φυλής».
- Η πρακτική των αναπτυσσόμενων κρατών, που - στο όνομα μιας αβέβαιης οικονομικής ανάπτυξης – καταλύουν ατομικές και πολιτικές ελευθερίες, θεωρώντας πολυτέλεια τα δικαιώματα αυτά μπροστά στο φάσμα της φτώχειας και νομιμοποιούν με αυτόν τον τρόπο τα εγκλήματά τους.
- Το σκληρό πνεύμα ανταγωνισμού, που έχει επικρατήσει και επιφέρει κοινωνικές ανισότητες και αδικίες, οι οποίες θεωρούνται φυσιολογικές στο πλαίσιο του νέου «νόμου της ζούγκλας», αυτόν της σφόδρης ελεύθερης οικονομίας.
- Η καταλήστευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών του Τρίτου Κόσμου και η εκμετάλλευση του ανθρώπινου δυναμικού τους για φτηνά εργατικά χέρια.

- Ο αναλφαριθμητισμός, η ελλιπής παιδεία και η καλλιέργεια κλίματος ξενοφοβίας, εθνικισμού, προκαταλήψεων και ρατσισμού απέναντι στο διαφορετικό.
- Ο προπαγανδιστικός ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης που αναπαράγουν με κάθε τρόπο τα καθιερωμένα στερεότυπα και δε διαφωτίζουν ούτε ενεργοποιούν τους πολίτες, αφυπνίζοντας συνειδήσεις ή εγκαλώντας τους υπευθύνους.
- Η έξαρση του πνεύματος διακρίσεων κατά συγκεκριμένων ομάδων ή φυλών.
- Η αδιαφορία και η παθητική στάση πολλών πολιτών, που κλείνονται στο περίβλημα του ατομικού ευδαιμονισμού και δεν αντιδρούν αλλά σωπαίνουν.
- Η δυσλειτουργία των κοινωνικών θεσμών και των φορέων κοινωνικοποίησης.

Τρόποι προάσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων

- Αναβάθμιση και σεβασμός του ρόλου των διεθνών οργανισμών και, κυρίως, του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.
- Αυστηρή διασφάλιση της κοινωνικής και διεθνούς νομιμότητας, της διαφάνειας και της αξιοκρατίας.
- Καταδίκη των πολεμικών και τρομοκρατικών ενεργειών, από όπου και αν προέρχονται.
- Γεφύρωση του χάσματος ανάμεσα στους φτωχούς και τους πλούσιους, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Διαγραφή των χρεών του Τρίτου Κόσμου και διαμόρφωση μιας κοινή πολιτικής πρόνοιας, δικαίου και σεβασμού στο περιβάλλον από τις πλούσιες χώρες του πλανήτη.
- Σεβασμός στη διαφορετικότητα και την πολυπολιτισμικότητα.
- Άρθρωση δημόσιου ανθρωπιστικού λόγου από τους διανοούμενους.
- Ανθρωπιστική, ηθικοπλαστική παιδεία.
- Αφύπνιση των πολιτών από τα ΜΜΕ.
- Ατομική και πολιτική συνειδητοποίηση και δραστηριοποίηση, ενεργοποίηση της «κοινωνίας των πολιτών».
- Σχηματισμός ομάδων πίεσης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, εθελοντισμός.